

Dr. sc. Ante Novokmet *
Dr. sc. Marija Pleić **
Zoran Vinković, dipl. iur. ***

**PRIKAZ LJETNE ŠKOLE EUROPSKOG KAZNENOG
PRAVA „THE EUROPEAN AREA OF CRIMINAL
LAW AND JUSTICE“ TE MEĐUNARODNE
KONFERENCIJE „FOREIGN FIGHTERS:
TOWARDS A CRIMINAL LAW REVOLUTION“
Bruxelles, 29. lipnja – 4. srpnja 2015. ******

I. UVOD

I ove je godine, u suorganizaciji Instituta za europske studije (*Institute for European Studies / Institut d'études européennes – IEE/ULB*) Université Libre de Bruxelles – ULB i Akademske mreže za kazneno pravo Europske unije (*European Criminal Law Academic Network – ECLAN*) od 29. lipnja 2015. do 3. srpnja 2015. održana 12. po redu Ljetna škola europskog kaznenog prava. Tijekom ljetne škole organizatori su u okviru FP7-projekta „Surveille“ realizirali i međunarodnu konferenciju na temu stranih boraca kao mogućeg faktora promjena u kaznenom pravu.

Važnost razumijevanja svakim danom sve važnijeg sustava europskog kaznenog prava, koji se razvija uz nacionalne sustave država članica Europske unije i postaje njihov neizostavni dio, istovremeno zadržavajući svoju autentičnost, bio je i više nego dovoljan razlog da četrdesetak sudionika iz gotovo svih

* Dr. sc. Ante Novokmet, poslijedoktorand na Katedri kaznenopravnih znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

** Dr. sc. Marija Pleić, poslijedoktorandica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

*** Zoran Vinković, dipl. iur., viši savjetnik u Općinskom državnom odvjetništvu u Varaždinu

**** Sudjelovanje na Ljetnoj školi europskog kaznenog prava za dr. sc. Antu Novokmeta i dr. sc. Mariju Pleić financirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom br. 8282 *Croatian Judicial Cooperation in Criminal Matters in the EU and the Region: Heritage of the Past and Challenges of the Future*. Zoran Vinković sudjelovao je na ljetnoj školi europskog kaznenog prava kao stipendist Sveučilišta Université Libre de Bruxelles i Akademske mreže za kazneno pravo Europske unije.

država Europe, s različitim profesionalnim interesima, teoretičara i praktičara, u navedenom periodu dobije i razmijeni informacije i iskustva vezana uz taj dio legislative Europske unije.

Tematski je ljetna škola bila podijeljena u pet cjelina. Nakon pozdravnog govora domaćina prvo predavanje odnosilo se na povijesni razvoj europskog kaznenog prava kroz različite režime primarnog prava EU-a. U nastavku su ogleđno prikazane institucije Europske unije, uz tumačenje njihovih specifičnih uloga u zakonodavnom procesu, osobito kod donošenja akata iz područja slobode, sigurnosti i pravde – ranijeg trećeg stupa, te sudska kontrola europskog (kaznenog) prava kroz praksu Suda pravde Europske unije. Prvi dan završio je međunarodnom konferencijom na temu utjecaja fenomena stranih boraca („*foreign fighters*“) na europsko kazneno pravo, s naglaskom na uočene probleme sigurnosne naravi. Predavanja drugog dana odnosila su se na mehanizme europskog kaznenog prava, odnosno temeljnih postavaka na kojima sustav počiva, od konsektivnog prikaza policijske suradnje do promjena koje je doživio tradicionalni sustav međunarodne pravne pomoći, odnosno sada pravosudne suradnje u kaznenim predmetima, osobito uvođenjem instituta europskog uhidbenog naloga. Aproksimacija materijalnog i procesnog kaznenog prava na području Europske unije, uz neupitan utjecaj prakse Europskog suda za ljudska prava, tematski je bila obrađena trećeg dana ljetne škole. Četvrti dan bio je posvećen prikazu najvažnijih agencija Europske unije u kontekstu kaznenog prava: Eurojusta i Europske pravosudne mreže, Europolu i OLAF-a te koncepta budućeg ureda europskog javnog tužitelja. Važnost tih agencija, njihov razvoj i buduće perspektive sudionicima su predstavili praktičari koji u njima rade i teoretičari u čijem su fokusu znanstvenog interesa. Za razliku od prethodnih dana, naglasci predavanja posljednjeg, petog dana ljetne škole, nisu bili na sustavnom iznošenju sastavnica europskog kaznenog prava, nego su se odnosili na suvremene probleme, poput pojave terorizma te standarda zaštite osobnih podataka s kojima se susreće Europska unija, a koji zadiru u područja sloboda, sigurnosti i pravde. Kao završna aktivnost ljetne škole, organizirana je simulacija sastanka predstavnika država članica Europske unije, vezano uz prijedlog Europske komisije za izglasavanjem nove direktive u Europskom parlamentu i Vijeću.

II. IZLAGANJA PRVOG DANA

Uvodnu riječ domaćina prisutnima je uputila profesorica *Anne Weyembergh*, predsjednica Instituta, te je ujedno najavila temu prvog predavanja, koje su održali *Ronald Genson* iz Glavnog tajništva Vijeća Europske unije i *Chloé Brière* s Université Libre de Bruxelles, dajući osnovni prikaz razvoja

sustava europskog prava, s posebnim naglaskom na europsko kazneno pravo. Istaknuli su kako je kazneno pravo na europskom kontinentu oduvijek bilo tumačeno kao dio državne vlasti i suvereniteta nacionalnih sustava pa su koraci europeizacije te grane prava bili dugotrajni i često neprimjetni. S obzirom na to da je integracija budućih članica Europske unije započela na razini ekonomske zajednice, odnosno temeljila se na suradnji prilikom robne razmjene, i to u svijetu u kojem su Ujedinjeni narodi globalno i Vijeće Europe regionalno imali primat u kodifikaciji međunarodnih pravnih instrumenata, predavači su se složili kako su akti upravo tih međunarodnih organizacija bili temelj daljnjem razvoju europskog kaznenog prava. Svoje predavanje podijelili su u četiri osnovna tematska dijela, koji su slijedili povijesni razvoj europskog prava. Govoreći o prvom stadiju razvoja, razdoblju od 1970-ih do 1993. godine, predavači su naglasili kako je u to vrijeme, osobito na samom početku ideje o Europskoj zajednici, u domeni kaznenog prava postojala isključivo međudržavna suradnja, koja se zasnivala na sustavu konvencija i rezolucija kao ustaljenom načinu borbe protiv kriminaliteta, koji je omogućavao međunarodnu pravnu pomoć državama potpisnicama tih međunarodnih ugovora. Bilateralni i multilateralni ugovori kaznenopravnih mehanizama u to vrijeme još nisu imali „europsko“ obilježje, bili su to uobičajeni instrumenti međunarodnog prava. Rimski ugovor iz 1957. također nije sadržavao nijednu odredbu koja bi se odnosila na kazneno pravo, a praksa Europskog suda u Luxembourg (predmeti: R. Redmond broj 83/78, S. Donckerwolcke broj 41/76 i R. Drexl 299/86) tumačila je da su kaznenopravne odredbe država članica inkompatibilne s osnovnim slobodama Europskih zajednica. Jedinstvenim europskim aktom iz 1986. godine započeo je slobodan protok robe u punom smislu te uspostava jedinstvenog europskog tržišta, dok su pravila o kretanju osoba godinu prije uređena Schengenskim sporazumom o postupnom ukidanju provjera na zajedničkim granicama te Konvencijom o provedbi Schengenskog sporazuma iz 1990. godine. Rasla je svijest kako države članice moraju poboljšati svoju suradnju u kaznenim stvarima, osobito zbog novih zajedničkih prijetnja – transnacionalnog kriminala i „euroterorizma“, a ta je suradnja shvaćena kao preduvjet za ukidanje kontrole na unutarnjim granicama. U tom kontekstu spomenut je i rad skupine TREVI. Reforma koju je donio Ugovor iz Maastrichta 1. siječnja 1993. bila je ključan događaj koji je obilježio daljnji razvoj europskog kaznenog prava, u to vrijeme nazivanog policijskom i pravosudnom suradnjom u kaznenim stvarima. Taj drugi period razvoja trajao je od 1993. do 1999. godine. Iako je došlo do jasnog odjeljivanja tog oblika suradnje država članica od ostalih europskih politika smještanjem u tzv. treći stup pod zajedničkim nazivom „pravosuđe i unutarnji poslovi“, zajedno s viznom, imigracijskom i politikom azila te pravosudnom suradnjom u građanskim predmetima, taj je period razvoja još uvijek bio obilježen vrlo snažnom ulogom nacionalnih interesa, ali i sve važnijom ulogom europskih institucija, odnosno centralizacijom. U području kaznenopravne

suradnje dolazi do pojave instrumenata prve generacije u obliku zajedničkih stajališta, zajedničkih djelovanja i konvencija, međutim veći dio tih akata nije obvezivao države članice ili je njihova ratifikacija tekla suviše sporo da bi se moglo govoriti o učinkovitom sustavu. Schengenski sustav izdvojen je kao svijetli primjer iz tog razdoblja s obzirom na to da je i drugim državama postajao sve zanimljiviji, zbog čega je do 1996. godine uključivao 15 država. Daljnje promjene u području sloboda, sigurnosti i pravde, prema mišljenju predavača, najradikalnije do tada, donio je Ugovora iz Amsterdama 1. svibnja 1999. Usvojen je novi pristup razvoju navedenih politika i određivanje prioriteta njihova razvoja. To znači da su prvi put, osim politike slobodnog prelaska granice, policijska i pravosudna suradnja postale važno pitanje na europskom stolu. Zadržano u trećem stupu, kao područje i nadalje ostavljeno međuvladinim dijalozima, usprkos tomu što je politika imigracije, azila i viznog režima te pravosudne suradnje u građanskim stvarima prebačena u prvi stup, poboljšano je mogućnošću zajedničkih inicijativa Komisiji, novim instrumentima – okvirnim odlukama, koje, za razliku od konvencija, nisu zahtijevale ratifikaciju, te odlukama umjesto zajedničkih akcija te djelomično proširenom jurisdikcijom Europskog suda pravde i u odnosu na područje trećeg stupa, a također su i proračunski resursi za područje trećeg stupa bili znatno povećani. Sve to omogućilo je europskim institucijama daljnji pojačani razvoj samog sustava, ponajprije novim aktima u tom području, s aspekta mehanizama za suradnju, približavanja kaznenog materijalnog prava te uspostave i poboljšanja postojećih agencija koje djeluju u području trećeg stupa. Donošenje Konvencije o uzajamnoj pomoći u kaznenom stvarima iz 2000. godine i Protokola uz nju iz 2001. godine, desetak okvirnih odluka koje implementiraju načela uzajamne suradnje, uključujući i onu o europskom uhidbenom nalogu, desetak okvirnih odluka koje definiraju prekogranični kriminalitet, poput onih o kibernetičkom kriminalitetu iz 2001. godine, terorizmu iz 2002. i 2008. godine te uspostavi Eurojusta iz 2002. i 2008. godine, Europske pravosudne mreže iz 2008. godine te Europola iz 2009. godine, samo su neki od primjera razvoja sustava europskog kaznenog prava toga vremena. Također je i praksa Europskog suda pravde, osobito kroz često citiranu odluku broj C-195/03 – predmet Maria Pupino iz 2005., da sustav zamišljen u Amsterdamu, a revidiran u Nici, u području kaznenog prava funkcionira. Posljednja četvrta faza razvoja o kojoj je bilo riječi dogodila se stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009., a traje još i danas. Ono što je prije bilo gotovo nezamislivo - da institucije Europske unije imaju izravan utjecaj u područje slobode, sigurnosti i pravde - tim je izmjenama postalo moguće. Ukida se treći stup Europske unije te područje slobode, sigurnosti i pravde ulazi u prvi stup. To ujedno znači da će materija tih politika nadalje biti regulirana isključivo uredbama i direktivama, uz istovremeno napuštanje akata trećeg stupa. Jednako tako, uvođenjem procesa suodlučivanja za donošenje akata europskog kaznenog prava, uz odlu-

ku Vijeća Europske unije, potrebna je i suglasnost Europskog parlamenta, što ujedno omogućava i sudsku kontrolu donesenih akata, uz mogućnost pokretanja postupaka pred Sudom pravde Europske unije zbog izostanka ili pogrešne implementacije i tog dijela europske legislative. Agencije poput Europol i Eurojusta ojačane su, odnosno dobivaju na značenju, uz mogućnost daljnjeg razvoja ustrojstvom budućeg Ureda europskog javnog tužitelja te drugih strateških mjera kroz Stockholmski i Rimski program.

Prema mišljenju predavača, iduće razdoblje razvoja europskog kaznenog prava neće doživjeti radikalnije promjene, poput onih koje je donio Ugovor iz Lisabona, odnosno prije toga Ugovor iz Amsterdama. Smatraju kako je trenutno najvažnije osigurati efektivnu implementaciju svih postojećih instrumenata s obzirom na to da i danas dolazi do nepovezanosti i nedosljednosti u prijedlozima izmjena, odnosno nedostatka dijaloga između različitih institucija, te da i nadalje treba raditi na zadržavanju međusobnog povjerenja među državama članicama.

Poslijepodnevni dio predavanja nastavio je gospodin *Serge de Biolley* iz Ministarstva pravosuđa Kraljevine Belgije, a govorio je na temu zakonodavnih postupaka na razini Europske unije. Za razliku od svojih prethodnika, predavač se u svojem izlaganju fokusirao isključivo na trenutnu situaciju, odnosno stanje nakon Lisabonskog ugovora, posebno se osvrćući na područje kaznenog prava. Rekao je kako pravo zakonodavne inicijative, osim Europske komisije, ima i jedna četvrtina država članica jer se uredbe i direktive donose u postupku suodlučivanja Vijeća Europske unije i Europskog parlamenta, i to kvalificiranom većinom. Smatra da je upravo ta promjena u načinu odlučivanja pridonijela kvalitetnijem i bržem donošenju akata. Objasnio je kako u praksi svaki prijedlog Europske komisije ili dijela država članica prolazi višeslojne pregovore, u kojima, osim predlagača, sudjeluju predstavnici Vijeća Europske unije, osobito tumačeći ulogu COREPER-a u pripremi odluka Vijeća, i pojedini odbori Europskog parlamenta, te da u pravilu finalne verzije prijedloga na završno glasovanje pred Vijeće Europske unije, odnosno pred zastupnike u Europskom parlamentu, dolaze nakon što se na tim prethodnim sastancima postignu potrebni kompromisi. Takav sustav omogućava institucijama Europske unije da se u prosjeku četiri od ukupno pet prijedloga usvoji na prvom čitanju, s obzirom na to da Vijeće EU-a i Europski parlament nemaju nikakvih primjedaba na njegov tekst, dok tekstovi prijedloga legislative za koje izostane konsenzus ulaze u drugo čitanje, gdje se akt donese ili se, što je vrlo rijetko, pristupa postupku posredovanja, koji provodi Odbor za mirenje. Predavač je naglasio kako se ovakav sustav prethodnih dogovora pokazao vrlo uspješnim, da se njime skraćuje vrijeme donošenja akata, a istovremeno se poštuju sve strane uključene u zakonodavni proces, uz vođenje računa o interesima država članica.

Nakon predavanja o zakonodavnom procesu uslijedilo je predavanje na temu sudske kontrole u europskom kaznenom području, koje je održao sudac

Suda pravde Europske unije **Lars Bay Larsen**. Naglasio je kako je stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona Sud pravde Europske unije postao sud pune jurisdikcije i u odnosu na područje europskog kaznenog prava te je kroz prikaz relevantnih odluka tog Suda tumačio na koji način rješidbe i stavovi koji iz njih proizlaze utječu na razvoj europskog kaznenog prava. Predavač je spomenuo dva predmeta iz razdoblja važenja Ugovora iz Nice, predmet broj C-176/03 iz 2005. godine – odluka o zaštiti okoliša, te predmet broj C-440/05 iz 2007. godine – odluka o onečišćenju brodova, oba proizašla iz sporova između Europske komisije i Vijeća Europske unije o pitanjima je li konkretnu problematiku potrebno rješavati u okviru tadašnjeg prvog ili trećeg stupa, odnosno radi li se o europskoj ili nacionalnoj nadležnosti. Objasnio je da je tim sudskim odlukama Europskoj zajednici priznata kaznenopravna nadležnost i pravo Europskoj komisiji putem direktiva, kao instrumenata tada prvog stupa, sankcioniranja povreda prava iz „Acquisa“ kao kaznena djela. Te su sudske odluke utrle put promjenama koje je u konačnici donio Ugovor iz Lisabona. U drugom dijelu svojeg predavanja sudac Larsen tumačio je sudsku praksu vezano uz primjenu europskog uhidbenog naloga, načelo *ne bis in idem* te sve veću važnost ljudskih prava u primjeni europskog kaznenog prava. Konkretno se osvrnuo na sudsku odluku u često citiranom predmetu *Avocaten vor der Wereld*, C-303/05, kojom je priznata snaga okvirne odluke o europskom uhidbenom nalogu u smislu njezine valjanosti i mogućnosti direktne primjene u slučaju pogrešne implementacije od strane države članice, čime je od strane Suda pravde Europske unije eksplicitno priznata valjanost i svih drugih akata iz područja policijske i pravosudne suradnje donesenih u režimu instrumenata ranijeg trećeg stupa. Što se tiče tumačenja pravnog načela *ne bis in idem* kroz praksu navedenog suda, predavač se pozvao na rješidbe u predmetima *Gözütök* i *Brügge*, *Van Esbroeck*, *Van Straaten*, *Gasparini*, *Turansky* te *Spasić*. Uz kraći prikaz sadržaja svakog navedenog predmeta, objasnio je kako se radi o pravnom načelu koje je sadržano u najvažnijim aktima u Europskoj uniji, poput Povelje o temeljnim pravima Europske unije, Konvencije o provedbi Schengenskog sporazuma te Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Naglasio je kako u praksi Suda pravde Europske unije sve važniju ulogu u tumačenju europskog kaznenog prava poprimaju upravo temeljna ljudska prava, i to baš zbog sve intenzivnijeg reguliranja tih mehanizama na europskoj razini.

Nakon završetka posljednjeg predavanja prvog dana uslijedila je međunarodna konferencija na temu utjecaja fenomena stranih boraca („*foreign fighters*“) na europsko kazneno pravo, s naglaskom na uočene probleme sigurnosne naravi. Konferencija je organizirana u okviru FP7-projekta „*Surveillance*“, u kojem, uz financijsku potporu Europske komisije, sudjeluju Institut za Europske studije i Université Libre de Bruxelles. Moderator konferencije bio je **Hans G. Nillson**, profesor na College of Europe, dok su govornici bili **Gilles de Kerchove**, koordinator Europske unije za borbu protiv terorizma i profesor

na Université Libre de Bruxelles; *Christophe Marchand*, odvjetnik iz Belgije; *Sabine Gless*, profesorica na Sveučilištu u Baselu; *Jørn Vestergaard*, profesor na Sveučilištu u Kopenhagenu i *Valsamis Mitsilegas*, profesor na Sveučilištu Queen Mary iz Londona. Profesor Nillson uvodno je rekao da je konferencija zamišljena kao odgovor na sve više događaja u Europi i svijetu koji utječu na svakodnevni život građana u Europskoj uniji, a često remete i njihovu sigurnost. Riječ je potom uzeo Gilles de Kerchove, koji je rekao da se Europska unija i on kao njezin koordinador za borbu protiv terorizma svakodnevno susreće s izazovima i prijetnjama sigurnosti. Stoga se u tu svrhu u Centru Europske unije za analizu obavještajnih podataka i u Europolu prikupljaju strateški podaci, poput uspješnosti funkcioniranja Schengenskog režima, koji se potom analiziraju, te se pomno prati provedba strategije Europske unije za borbu protiv terorizma. Osim analitičke djelatnosti, sve više je prisutan naglasak na aktivnoj ulozi Europske unije u borbi protiv terorizma unapređivanjem komunikacije s trećim zemljama, osobito u dijelovima svijeta u kojima se vode oružani sukobi i u kojima postoji rizik za terorizam, a također i ondje gdje je potrebno prikupiti dokaze o nekom događaju koji se istražuje. Svoja iskustva vezana uz rad na konkretnim kaznenim predmetima kao branitelj osoba okrivljenih za počinjenje kaznenih djela proizašlih iz oružanih sukoba ili terorističkih činova tijekom konferencije iznio je Christophe Marchand. Rekao je kako su često sudski procesi protiv osoba koje on brani vođeni u državama izvan Europske unije, gdje su standardi prava obrane okrivljenika daleko niži od onih koji su općeprihvaćeni u Europskoj uniji. Iz tog razloga smatra kako je jako važno što su, unatoč ozbiljnosti kaznenih djela koja se nekom okrivljeniku stavljaju na teret, ponajprije Poveljom o temeljnim pravima Europske unije zajamčena određena prava obrane. Kao jedan od prioriteta Europske unije u smislu vanjske i sigurnosne politike istaknuo je upravo zalaganje za afirmaciju tih ljudskih prava u trećim zemljama. Okosnica izlaganja Sabine Gless bio je problem nedovoljne normiranosti situacija u kojima sudjeluju strani borci. Navela je kako klasično međunarodno humanitarno pravo poznaje tu kategoriju osoba, koje smješta u situacije nemeđunarodnih oružanih sukoba, dok na razini Europske unije za sada ne postoji jedinstven dokument koji bi pokrивao to sve važnije područje, osobito nakon Lisabonskog ugovora i uspostavljanja ureda visokog predstavnika za vanjsku i sigurnosnu politiku. Jørn Vestergaard kroz svoje je izlaganje iznio nekoliko konkretnih primjera situacija u kojima su sudjelovali strani borci iz Danske. Iznio je praktične probleme s kojima se dansko pravosuđe susreće prilikom kaznenog progona ako je kazneno djelo počinjeno izvan Danske, navodeći primjer danskog državljanina koji se borio u Siriji na strani tzv. Islamske države. Također je problematizirao kvalifikaciju incidenta koji se dogodio 14. veljače 2015. u Kopenhagenu, kada je također danski državljanin, bliskoistočnog podrijetla, ubio jednog civila i ranio tri policijska službenika, pozivajući se pritom na borbu na strani tzv. Islamske države. Postavio je pita-

nje koje mehanizme ovog trenutka imaju države članice Europske unije, osim nacionalnog zakonodavstva, za rješavanje takvih i sličnih situacija te je predložio donošenje jedinstvenih europskih mjera. Valsamis Mitsilegas složio se da ne postoji jedinstvena europska strategija vezana uz strane borbe, odnosno situacije terorizma koje se sporadično događaju na području Europske unije. Predložio je donošenje jedinstvenog pravnog akta za sve članice Europske unije kojim bi bili definirani načini postupanja u kriznim situacijama tog tipa.

III. IZLAGANJA DRUGOG DANA

Prijepodneвно predavanje drugog dana na temu policijske suradnje održali su *Christian Krassnig* i *Jaroslav Lotarski* iz Europske komisije, Odjela za migracije i unutarnje poslove. Njihovo je izlaganje bilo koncipirano u dva dijela. U prvom dijelu dotaknuli su se općenito ustrojstva policijske suradnje na području Europske unije, dok je u drugom dijelu predavanja bilo riječi o Schengenskom sustavu, odnosno prikazan je njegov legislativni okvir. Predavači su naglasili kako je sa stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora i promjena koje je donio za područje policijske suradnje nastupila potpuno nova era funkcioniranja. Policijska suradnja u Europskoj uniji općenito se temelji na „schengenskom“ i „neschengenskom“ pravnom okviru. U prvi svakako pripada Schengenski sporazum, Schengenska konvencija, Odluka SIS II, Uredba o schengenskom evaluacijskom mehanizmu, Eurodac - europska baza otisaka prstiju i Informacijski sustav za vize, dok se u „neschengenske“ instrumente ubrajaju Švedska okvirna odluka, Prümška konvencija, Europol, Eurojust i ECRIS - europski informacijski sustav kaznenih evidencija. Osnovni komunikacijski kanali policijske suradnje u Europskoj uniji odvijaju se putem Schengenskog informacijskog sustava (SIS), sustava traženja dodatnih informacija od strane nacionalnih tijela (SIRENE), Europola, Interpola, policijskih i carinskih centara za suradnju te časnika za vezu u svakoj državi članici. S razvojem europskog kaznenog prava mijenjao se i sustav koji je prvotno ustrojen Schengenskom konvencijom. Prema riječima predavača, taj je sustav većim dijelom zamijenjen Švedskom okvirnom odlukom te Konvencijom za implementaciju Schengenskog sporazuma. Sustav omogućava brzu i učinkovitu razmjenu podataka na decentraliziran način. Objasnili su kako je Schengenskim mehanizmom za evaluaciju i monitoring ojačan nadzor na mjestima za praćenje provedbe Schengenskog *acquisa* kako bi se osigurala učinkovita, dosljedna i transparentna primjena schengenskih pravila i propisa od strane država članica Schengenskog sporazuma, uz istovremeno zadržavanje visoke razine međusobnog povjerenja između tih država članica. Mehanizam pokriva sve aspekte Schengenske pravne stečevine, uključujući i pitanje vanjskih granica, politike viza, Schengenskog informacijskog sustava, zaštite podataka, policijske surad-

nje, pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, kao i nepostojanja granične kontrole na unutarnjim granicama i funkcioniranja vlasti primjenom relevantnih dijelova schengenske pravne stečevine.

Nakon predavanja na temu policijske suradnje u kaznenim stvarima popodnevni dio programa bio je posvećen opširnom izlaganju o evoluciji razvoja pravosudne suradnje od tzv. „klasične“ suradnje pa sve do uzajamnog priznavanja u kaznenim stvarima između zemalja EU-a, s posebnim naglaskom na europski uhidbeni nalog. Izlaganje su održale profesorica *Anne Weyembergh*, predsjednica Instituta za Europske studije, i *Inés Armada*, polaznica poslijediplomskog doktorskog studija na ULB-u. Uvodno su istaknule kako je pravosudna suradnja u području kaznenog prava iznimno osjetljivo pitanje budući da države pravo javnog kažnjavanja smatraju izljevom svojeg suvereniteta. Stoga je teritorijalno načelo primarno načelo primjene kaznenog zakonodavstva u prostoru. U nastavku su upozorile na nužnost razvoja pravosudne suradnje budući da striktna primjena teritorijalnog načela onemogućava učinkovito postupanje kada je riječ o kaznenim djelima s međunarodnim elementom. To je pogotovo važno s obzirom na povećani broj kaznenih djela transnacionalnog kriminaliteta. Polazeći od toga, prikazale su s teorijskog aspekta tri moguće alternative u poduzimanju procesnih radnja kod prekograničnog kriminaliteta. Jedna je tzv. horizontalna suradnja kroz uzajamnu pravnu pomoć, odnosno uzajamno priznanje u kaznenim stvarima, druga je tzv. vertikalna suradnja putem ustanove europskog javnog tužitelja, dok treća obuhvaća mogućnost neposrednog poduzimanja procesnih radnja u stranoj zemlji - posljednje rješenje ima čisto teorijsko značenje, no konkretni pokazatelj da je i takva suradnja moguća jest stvaranje zajedničkih istražnih timova (JITs). Dalje su razmotrile mehanizme pravosudne suradnje kroz tijek kaznenog postupanja od prethodnog kaznenog postupka preko raspravnog stadija postupka do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka. Potom su detaljno analizirale razvoj pravosudne suradnje u kaznenim stvarima u EU-u kroz multilateralne konvencije u okviru Vijeća Europe, preko unaprijeđenog modela suradnje od kraja 1970-ih sve do ugovora u Maastrichtu i do uzajamnog priznavanja odluka u kaznenim stvarima od ugovora u Amsterdamu. Poseban naglasak stavljen je na načelo uzajamnog povjerenja u kaznenim stvarima analizom njegovog pojma i sadržaja te na teorijsko opravdanje potrebe za pravosudnom suradnjom u kaznenim stvarima. Daljnje izlaganje usmjerile su na praksu Europskog suda pravde u pogledu Okvirne odluke o europskom uhidbenom nalogu, Okvirne odluke o uzajamnom priznavanju novčanih kazna te pravila *ne bis in idem*. Potom su pozornost usmjerile na glavne prednosti u novijem razvoju pravosudne suradnje istaknuvši promjenu u terminologiji, jačanju pozicije pravosudnih tijela, uslijed čega je pravosudna suradnja dosljedno prepuštena pravosudnom sustavu, pojednostavnjenju i ubrzanju formalnog postupanja, redukciji, odnosno izostavljanju nekih klasičnih razloga za odbijanje suradnje, te ubrzanju po-

stupanja kroz propisivanje jasnih i kratkih rokova. Svoje izlaganje dalje su usmjerile na čl. 13. Konvencije o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima i Okvirnu odluku 2002/465/JHA, koji otvaraju mogućnost za osnivanje zajedničkih istražnih timova za točno određenu svrhu i za vremenski ograničeno vrijeme provođenja istrage u jednoj ili više država članica koje su osnovale zajednički tim. Zaključno su se osvrnule na Direktivu o europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima (2014/41/EU) u svrhu provođenja jedne ili više posebnih istražnih mjera u državi koja izvršava europski istražni nalog. Tom su prilikom objasnile vrstu postupaka za koje se može izdati europski istražni nalog, sadržaj i oblike, uvjete izdavanja i prosljeđivanja te priznavanje i izvršavanje europskog istražnog naloga.

IV. IZLAGANJA TREĆEG DANA

Prijepodneвно predavanje trećeg dana na temu zaštite financijskih interesa Europske unije održala je profesorica *Katalin Ligeti* sa Sveučilišta u Luxembourgu. Uvodno je pojasnila pojmove gospodarskog i financijskog kaznenog prava u kontekstu EU-a, ustanovljenih u cilju zaštite gospodarskih i financijskih interesa EU-a na jedinstvenom (unutarnjem) tržištu. Potom je prikazala važne predmete u kojima je došlo do povrede financijskih interesa EU-a (preuzimanje banke ABN AMRO od banke Fortis i skandal Libor vezan uz banku Barclays) te je zaključila da navedeni predmeti pokazuju nedovoljnu usklađenost na području financijskog tržišta, koju prati i nedostatak odgovarajućih obveza država na razini EU-a. U nastavku je upozorila na potrebu uspostavljanja jedinstvenog pristupa na razini cijelog EU-a u cilju propisivanja minimalnih pravila o definiranju kaznenih djela i sankcija na području osobito teškog kriminaliteta s prekograničnim elementima koje proizlaze iz prirode ili učinka takvih kaznenih djela ili iz posebne potrebe njihova zajedničkog suzbijanja. Iz navedenog je pokazala tri prioriteta područja koja zahtijevaju harmonizaciju sukladno čl. 83. st. 2. To su: zloupotreba tržišne moći, zaštita financijskih interesa EU-a te sprečavanje krivotvorenja valute eura. Potom je prikazala bitne pomake u pravu EU-a usmjerene prema zaštiti financijskih interesa EU-a. Jedan je Uredba o zluporabi tržišta (MAR), kojom se postojeća pravila o zluporabi tržišta proširuju na zluporabu elektroničkih trgovinskih platforma, nedvosmisleno se zabranjuju strategije zluporabe putem visokofrekventnog trgovanja, manipuliranje referentnim vrijednostima poput libor-a smatrat se kaznenim djelom i sankcionirat će se oštrim kaznama, zabranjuju se zluporabe tržišta roba i s njima povezanih tržišta izvedenica te se ojačava suradnja između regulatora financijskih tržišta i tržišta roba. S druge strane donošenjem Direktive o kaznenim sankcijama za zluporabu tržišta (MAD) uvest će zajedničke kaznene sankcije, koje će uključivati novčane kazne i kaznu zatvora od

najmanje četiri godine za trgovanje na temelju povlaštenih informacija / manipuliranje tržištem te dvije godine za nezakonito otkrivanje povlaštenih informacija, pravne osobe (trgovačka društva) odgovarat će za zlouporabe tržišta, države članice moraju uspostaviti nadležnost za ta kaznena djela ako se počine u njihovoj državi ili ako je počinitelj njihov državljanin, države članice moraju omogućiti da pravosudna tijela i tijela za provedbu zakona koja se bave ovim iznimno složenim slučajevima budu dobro obučena. Dalje je pažnju usmjerila na pitanje zaštite financijskih interesa EU-a napominjući da nije posve poznat stvarni doseg djela počinjenih na štetu financijskih interesa EU-a, uslijed čega se stvarna percepcija ozbiljnosti problema znatno razlikuje. Takav zaključak izvodi iz činjenice o dvostrukoj „tamnoj brojci“ djela protiv financijskih interesa EU-a. To se odnosi na okolnost da sve nepravilnosti do kojih dođe u predmetima čija je vrijednost manja od 10.000 eura nisu prijavljene OLAF-u (u fondovima za poljoprivredu 87 % isplaćenih sredstava iznosi manje od 10.000 eura), a pored toga države različito reagiraju na spoznaju o nezakonitim radnjama pa se često događa da očito nezakonito postupanje ostane neprijavljeno.

Sljedeće izlaganje održao je **Samuli Miittinen** sa Sveučilišta u Helsinkiju. U svojem izlaganju prezentirao je problematiku usklađivanja materijalnog kaznenog prava s pravom EU-a. Prikazao je neka novija kretanja u pravu EU-a polazeći od niza okvirnih odluka i direktiva usmjerenih na osiguranje učinkovite harmonizacije materijalnog kaznenog prava. Posebnu pozornost posvetio je Direktivi 2015/849/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ. U tom smislu istaknuo je da tokovi nezakonitog novca mogu narušiti integritet, stabilnost i ugled financijskog sektora te ugroziti unutarnje tržište Unije, kao i međunarodni razvoj. Naglasio je da se pranje novca i financiranje terorizma često provode u međunarodnom okruženju. Mjere koje se donose isključivo na nacionalnoj razini ili čak na razini Unije, a koje ne uzimaju u obzir međunarodnu koordinaciju i suradnju, imale bi vrlo ograničen učinak. Mjere koje Unija donosi u tom području trebale bi stoga biti u skladu s ostalim djelovanjima koja se poduzimaju na međunarodnom planu. U nastavku je svoju pozornost usmjerio na neka opća pitanja koja se pojavljuju uz problematiku harmonizacije kaznenog materijalnog prava. Tako je istaknuo da na razini EU-a izostaju mehanizmi koji bi pokrili kaznena djela općeg kriminaliteta, problematizirao je pitanje harmonizacije načela zakonitosti u europskom kontekstu te ispravnog propisivanja mjere kazne s obzirom na težinu kaznenog djela.

Prvo predavanje u posljednjem terminu održao je **Steven Cras**. Uvodno je istaknuo da usklađivanje kaznenog procesnog prava na razini EU-a dugo godina nije predstavljalo prioritet. No taj se stav znatno promijenio s

pojavom shvaćanja da je nužno uravnotežiti odnos između mjera kojima se osigurava učinkovit kazneni progon i procesnih prava okrivljenikove obrane u kaznenom postupku. S druge strane važan poticaj za rad na usklađivanju kaznenih postupaka na razini EU-a proizašao je iz načela uzajamnog priznavanja, za čije je oživotvorenje između država članica nužno postići uzajamno povjerenje, a jedan od načina kojim se to želi postići jest usuglašavanje, odnosno propisivanje jednakih procesnih standarda u kaznenom postupku na razini pojedinih država članica. U tom smislu istaknuo je pozitivne pomake do kojih je došlo s donošenjem Direktive 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima, Direktive 2011/36/EU o prevenciji i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava trgovanja ljudima, Direktive 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o borbi protiv seksualne zloporabe i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, Direktive 2012/13/EU o pravu na informaciju u kaznenom postupku te Direktive 2013/48/EU od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima tijekom trajanja oduzimanja slobode. Poseban naglasak stavio je na Direktivu 2012/29/EU o uspostavljanju minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela, za koju je istaknuo da predstavlja odlučujući korak na razini EU-a u cilju poboljšanja procesnog položaja žrtve u kaznenom postupku. Zaključno se osvrnuo na Prijedlog direktive o jačanju određenih oblika pretpostavke nedužnosti i prava na nazočnost na suđenju u kaznenom postupku COM(2013)821 ističući da Prijedlog direktive predstavlja četvrtu mjeru Europskog parlamenta i Vijeća kojom se ostvaruje postupni pristup jačanju prava osumnjičenih ili optuženih osoba u kaznenom postupku te zaokružuje djelatnost na ispunjavanju obveza iz točke 2.4. Stockholmskog programa, čime se u cjelini pridonosi osiguranju prava na pošteno suđenje u kaznenom postupku.

Drugo izlaganje u poslijepodnevnom terminu o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku, s posebnim naglaskom na doktrinu *Salduz* i Direktivu 2013/48/EU o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima, održala je **Anna Hodgson** iz Europske komisije. Najprije je istaknula da je temeljna pretpostavka za provedbu načela uzajamnog priznavanja odluka u kaznenim stvarima povjerenje država članica u kaznenopravne sustave drugih država članica. Stupanj uzajamnog priznavanja uvelike ovisi o nizu parametara, koji uključuju mehanizme za zaštitu prava osumnjičenika ili optuženih osoba te zajedničke minimalne standarde potrebne radi olakšavanja primjene načela uzajamnog priznavanja. Potom je pozornost usmjerila na temeljne odrednice prava na pristup branitelju detaljnim pri-

kazom čl. 6. EKLJP-a, analizom prakse ESLJP-a u predmetima u kojima je taj sud isticao pravo okrivljenika na stručnu pomoć branitelja (Dayanan protiv Turske 2010, Panovits protiv Cipra 2008, Brusco protiv Francuske 2010), s posebnim naglaskom na doktrinu Salduz (Salduz protiv Turske 2008). Potom je prikazala direktivu 2013/48/EU i detaljno obrazložila glavne značajke prava na pristup odvjetniku u kaznenom postupku odgovarajući na pitanja u kojem trenutku okrivljenik stječe pravo na branitelja, što znači pravo na pristup odvjetniku, koje su ovlasti i dužnosti branitelja te koje posljedice proizlaze iz okolnosti da okrivljeniku nije bilo osigurano pravo na branitelja u kaznenom postupku. Zaključno je pozornost usmjerila na pravo okrivljenika na sastanak i komunikaciju s braniteljem nakon uhićenja te na pravo okrivljenika na komunikaciju s konzularnim tijelima tijekom trajanja oduzimanja slobode.

V. IZLAGANJA ČETVRTOG DANA

Četvrti dan ljetne škole bio je rezerviran za izlaganja o postojećim i budućim akterima europskog kaznenopravnog područja, odnosno najvažnijim agencijama EU-a u kontekstu kaznenog prava, posebice o Europolu i Eurojustu te o europskom javnom tužitelju.

Prvo predavanje održala je gospođa *Catherine Deboyser* (Eurojust) o Europskoj jedinici za pravosudnu suradnju (*The European Union's Judicial Cooperation Unit, Eurojust*) te o Europskoj pravosudnoj mreži (*The European Judicial Network, EJN*). Europska pravosudna mreža predstavlja mrežu sudskih tijela za pravosudnu suradnju. Nacionalne kontaktne točke aktivni su posrednici sa zadaćom olakšavanja sudske suradnje između država članica u kaznenim stvarima, osobito u borbi protiv organiziranoga kriminala, korupcije, trgovanja drogom i ljudima te terorizma. Za razliku od EJN-a, Eurojust je stalno tijelo pravosudne suradnje, koje ima svoju pravnu osobnost, a osnovano je radi poticanja i poboljšanja koordinacije istraga i kaznenih progona među pravosudnim tijelima država članica Europske unije nadležnima za teške oblike prekograničnoga i organiziranoga kriminala. Eurojust svoje dužnosti obavlja putem nacionalnih članova ili kao kolegij. Predavačica se osvrnula na problematiku sukoba nadležnosti i posebno na ulogu Eurojusta u rješavanju sukoba nadležnosti. Istaknula je Okvirnu odluku 2009/948/JHA o sprečavanju i rješavanju sporova o izvršavanju nadležnosti u kaznenim postupcima kao prvi među europskim instrumentima za sprječavanje sukoba nadležnosti. Navodi se kako je Eurojust posebno primjeren za pružanje pomoći u rješavanju sporova o nadležnosti te bi upućivanje predmeta Eurojustu trebao biti uobičajeni korak kada nije moguće postići konsenzus. Eurojust mora biti obaviješten o svakom slučaju spora o nadležnosti do kojeg je došlo ili je vjerojatno da će doći te se predmet u svakom trenutku može uputiti Eurojustu ako barem jedno

nadležno tijelo koje je uključeno u izravno savjetovanje to smatra primjerenim. Na kraju se *Deboyser* dotaknula i uloge Eurojusta u zajedničkim istražnim timovima pojašnjavajući kako Eurojust pruža podršku i pomoć u uspostavi i u funkcioniranju zajedničkih istražnih timova, i to putem financijske potpore, pravnih savjeta i sl. Kao primjere uspješne suradnje agencija EU-a i nacionalnih službenika za provedbu zakona predavačica je izdvojila operaciju *Cocktail* (nezakonita trgovina alkoholom) te operaciju *FALKO* (krijumčarenje migranata s Kosova).

Gospodin **Bart De Buck**, predstojnik Odjela za europsko i međunarodno pravo, održao je predavanje o ulozi Europskog policijskog ureda (*European Police Office, Europol*) u međunarodnoj policijskoj suradnji nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora. Europol je agencija EU-a čija je zadaća pomagati tijelima za provedbu zakona u državama članicama EU-a, odnosno, kako je predavač slikovito pojasnio, Europol ima ulogu informacijskog brokera kao komunikacijska mreža europskih časnika za vezu. Strateška analiza predstavlja srž aktivnosti putem kojih dolazi do ključnih podataka. Gospodin *De Buck* u svojem se izlaganju posebno osvrnuo na odnose Eurola s drugim organizacijama, trećim državama i drugim tijelima EU-a te je obrazložio temeljna načela takve suradnje. Podaci se mogu razmjenjivati na temelju sporazuma o suradnji, a kada se radi o osobnim podacima, potrebno je provjeriti postoji li odgovarajući sustav zaštite osobnih podataka. Europol može izravno prikupiti i obrađivati podatke, uključujući i osobne podatke, iz javno dostupnih izvora. Razlikuju se strateški sporazumi o suradnji, koji podrazumijevaju razmjenu podataka, s iznimkom osobnih podataka, te operacionalni sporazumi o suradnji, koji obuhvaćaju razmjenu podataka, uključujući i osobne podatke (operacionalne sporazume Europol je sklopio primjerice s Australijom, Kanadom, Islandom, Norveškom, SAD-om, Interpolom i Eurojustom, a strateške s Albanijom, BiH, Rusijom, Turskom, Srbijom, OLAF-om, Frontexom itd.). *De Buck* je nadalje istaknuo ulogu Eurola u aktivnostima zajedničkih istražnih timova objašnjavajući da Europol pruža podršku prije uspostave takva tima, kao i tijekom provođenja zajedničke istrage. Zajednički istražni tim mogu na temelju međusobnog sporazuma osnovati nadležna tijela dviju ili više država članica za određenu namjenu i na određeno vrijeme, koje se može produžiti međusobnim dogovorom, kako bi vršila istrage kaznenih djela. Naposljetku je iznio svoje viđenje o predstojećim izazovima u radu Eurola, posebice u odnosu na zaštitu osobnih podataka, tj. prava na privatnost.

Profesor **John A. E. Vervaele** sa Sveučilišta u Utrechtu zaokružio je četvrti dan ljetne škole predavanjem o Europskom uredu za borbu protiv prijevара (*European Anti Fraud Office, Office européen de lutte antifraude, OLAF*) te o europskom javnom tužitelju (*European Public Prosecutor, EPP*). Europski ured za borbu protiv prijevара (OLAF) ima zadaću istraživati prijevара i neza-

konite aktivnosti koje utječu na EU, ali njegove su ovlasti ograničene na upravne istrage. Posebno je aktualno pitanje uspostave europskog javnog tužitelja, njegovih ovlasti i nadležnosti. Komisija je 2013. donijela prijedlog Uredbe o osnivanju Ureda europskog javnog tužitelja. Ured europskog javnog tužitelja osniva se kao tijelo Unije s decentraliziranom strukturom, a zadaća mu je suzbijati kaznena djela koja utječu na financijske interese Unije. Nadležnost bi obuhvaćala istragu, kazneni progon i podizanje optužnica protiv počinitelja i supočinitelja spomenutih kaznenih djela. Jedan od problema u odnosu na novo tijelo jest pitanje nadležnog kaznenog suda za vođenje postupka, tj. pred koju će državu članicu EPP podnijeti optužnicu, pogotovo imajući u vidu različite sankcije te različite rokove zastare u pojedinim državama članicama. Otvorena su i pitanja primjenjivog prava u odnosu na mjere procesne prisile.

VI. IZLAGANJA PETOG DANA

Jutarnji dio posljednjeg dana ljetne škole bio je posvećen zaštiti osobnih podataka. O problematici zaštite osobnih podataka u pravu EU-a, s posebnim osvrtom na suradnju EU-a s SAD-om u borbi protiv terorizma te na izazove koje takva suradnja otvara u području prikupljanja i razmjene osobnih podataka, govorio je profesor *Paul de Hert* s Vrije Universiteit u Bruxellesu i Sveučilišta u Tilburgu. Predavač je uvodno dao pregled zakonodavstva Vijeća Europe u području zaštite podataka, počevši od čl. 8. EKLJP-a, koji ne spominje eksplicitno zaštitu osobnih podataka, međutim Europski je sud za ljudska prava u svojoj praksi utvrdio da je to pravo od fundamentalne važnosti za uživanje prava na poštivanje privatnosti i obiteljskog života (*Z v. Finland, M.S. v. Sweden* (1987)). Zatim je ukratko analizirao Konvenciju o zaštiti pojedinaca pri automatskoj obradi osobnih podataka (Konvencija br. 108) s dodatnim protokolom te Preporuku R (87) 15 o uporabi osobnih podataka u policijskom sektoru. U odnosu na pravo EU-a *de Hert* je istaknuo da se zaštita osobnih podataka priznaje kao autonomno temeljno pravo kao dio primarnog prava EU-a. Nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora primarno pravo Europske unije sadrži i opću sposobnost Unije za donošenje zakona koji se tiču zaštite podataka (članak 16. Ugovora o funkcioniranju Europske unije). God. 2012. Europska komisija predložila je paket reforma zaštite podataka, kojim bi se, *inter alia*, trebala osigurati zaštita podataka u područjima suradnje policije i kaznenog pravosuđa u kaznenim predmetima. Naime Okvirna odluka Vijeća 2008/977/PUP o zaštiti osobnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima ne primjenjuje se na obradu podataka u nacionalnim okvirima ni na već postojeće sporazume između država članica ili između EU-a i trećih država te na agencije za provedbu zakona (Europol, Eurojust). Prijedlog nove direktive navodi da bi se direktiva primjenjivala po-

djednako i na nacionalnu i na prekograničnu obradu osobnih podataka u kontekstu policijske i pravosudne suradnje te na postojeće pravne instrumente između država članica, koji će, ako ne uključuju prikladna osiguranja prava, biti dopunjeni i izmijenjeni. Govoreći o transatlantskim odnosima i suradnji EU-a i SAD-a u razmjeni podataka, *de Hert* je naglasio kako se radi o zaključivanju bilateralnih i multilateralnih sporazuma o razmjeni podataka koji dopuštaju transfer velike količine osobnih podataka građana EU-a SAD-u putem kanala agencija za provedbu zakona (Europol, Eurojust, Interpol). Glavna kritika tim sporazumima usmjerena je na činjenica da EU i njezine institucije nisu u pregovorima uspjele nametnuti svoje standarde zaštite podataka tako da ti sporazumi nisu usklađeni sa standardima zaštite podataka EU-a.

Druga tema dana i posljednje predavanje ovogodišnje ljetne škole bilo je posvećeno vanjskoj dimenziji područja pravosuđa i unutarnjih poslova Europske unije, a o izazovima vezanima uz eksternalizaciju unutarnje sigurnosti EU-a govorio je gospodin **Wouter Van de Rijt** iz Glavnog tajništva Vijeća EU-a. Na samom početku predavač je kao najveće izazove unutarnjoj sigurnosti Europske unije koji imaju vanjsku dimenziju apostrofirao terorizam, posebice događaj od 11. rujna 2001. u SAD-u, zatim problem tzv. „stranih boraca“, organizirani kriminalitet, trgovinu osoba, računalni kriminalitet, legalne i ilegalne migracije, pravosudnu suradnju u kaznenim i građanskim stvarima. S aspekta unutarnje sigurnosti EU-a cilj je osigurati područje slobode, sigurnosti i pravde u EU-u, dok vanjska dimenzija obuhvaća osiguranje sigurnog područja oko Europske unije (sigurnosni pojas). Nadalje, eksterna dimenzija na području pravosudne suradnje znači uspostavu mehanizama kojima se olakšavaju uzajamna pravna pomoć i postupci izručenja (EU - SAD). Eksterna dimenzija u borbi protiv terorizma podrazumijeva poduzimanje različitih mjera pomoći, potpore i prevencije u trećim zemljama (u inozemstvu). Konkretni su primjeri suradnje *Obnovljena izjava EU-a i SAD-a – Jačanje transatlantske suradnje u području pravde, slobode i sigurnosti*, u kojoj su utvrđena načela i glavna područja transatlantske suradnje, kao što su mobilnost, provedba zakona, borba protiv terorizma, pravosudna suradnja, temeljne slobode, otpornost i međunarodna suradnja za razdoblje od pet godina; zatim ministarski forum EU - Zapadni Balkan te sastanci s istočnim partnerima. Kao temeljna načela *Van de Rijt* je istaknuo načelo partnerstva s trećim državama, načelo diferencijacije i fleksibilnosti, uporabu svih dostupnih instrumenata, uključujući i zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, koordinaciju s državama članicama EU-a, načelo kondicionalnosti (teorija „mrkve i štapa“), transparentnost i odgovornost. Posebno je naglasio potrebu za diferenciranim pristupom u odnosu na različite političke procese i odnose: dugoročnu izgradnju i stabilizaciju kapaciteta i regionalnu suradnju u odnosu na zemlje Zapadnog Balkana, strateške i političke procese u odnosu na Rusiju i SAD te razvijanje globalnog pristupa migracijama (Afrika i istočni partneri).

Petodnevni program ljetne škole završio je vježbom pregovaranja, koju je vodio gospodin *Guy Stessens* iz Glavnog tajništva Vijeća Europske unije. Radionica se sastojala od simulacije pregovora predstavnika država članica EU-a o donošenju jedne direktive, a svaki je polaznik ljetne škole predstavljao jednu državu članicu Europske unije. Polaznici su dan prije dobili materijale potrebne za pripremu, prijedlog direktive o europskom nalogu za presretanje telekomunikacija te upute o načelnom stavu koji bi delegacije pojedinih država članica EU-a trebale zauzeti u pogledu sadržaja direktive. Ova je radionica imala dva cilja: prvo, bolje razumjeti ulogu članova Vijeća EU-a te način vođenja pregovora o zakonodavnim aktima u Vijeću EU-a, te drugo, analizirati iz aspekata različitih sudionika pregovora sadržaj jedne direktive. Sudionici ljetne škole aktivno su i zainteresirano, uz podršku voditelja vježbe, raspravljali o prijedlogu direktive te je gotovo dva sata vremena, koliko je bilo predviđeno trajanje vježbe, bilo nedostavno za raspravljanje o svim odredbama prijedloga direktive. U svakom slučaju, ovaj oblik praktičnog rada pokazao se uspješnim te korisnim načinom primjene znanja usvojenog protekla četiri dana.

Vježbama pregovaranja tako je okončan intenzivan petodnevni program ljetne škole, koja je privukla znatan broj studenata, mladih praktičara i znanstvenika. Osim što je ovaj program pružio temeljan, koncizan i praktičan uvid u tendencije razvoja zakonodavstva i prakse EU-a na području pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, ova ljetna škola bila je i izvrsna prigoda za razmjenu iskustava i kontakata među sudionicima.